

що хочете - романтична, але, водночас, і трагічна (та, на превеликий жаль, ще й до сьогодні посправжньому практично не вивчена), що немає абсолютної ніякої потреби додавати до неї усякі вигадки, які не тільки псують, але й, як на мене, ображають непросту минувшину цього куточка української землі. Я не раз говорив і тут знову повторюю: до історії свого народу (зрештою, як і до історії інших народів), так само як і до історії своєї родини, влас-

ної біографії належить ставитися з глибокою повагою, хоч якою б неоднозначною вона не була. Бо це - справжня, а не вигадана історія. Найменша неправда у висвітленні минулого свого народу - неповага не тільки до цього народу, але й до самого себе.

Щиро радітиму, якщо буде аргументовано доведено помилковість моїх висновків. Від цього тільки виграє вітчизняне франкознавство.

ЛІТЕРАТУРА

1. "Срібна Земля-Фест", 24-30 жовтня 1996 року.
2. Там же. - С.13.
3. Мазурок Олег. Іван Франко і Закарпаття // Новини Закарпаття, 10 липня 1993 року.
4. Франко Тарас. Про батька. К., 1956. - С.86-87.
5. Франко Іван. Зібрання творів в п'ятдесяти томах. - К., 1986. - Т.33. - С.342-343.
6. Там же. - Т. 50. - С.314-315.
7. Закарпатська правда, 27 серпня 1966 року.
8. Лісовий Павло. Через Бескиди. - Ужгород, 1972. - С.8.
9. Газета "XXI вік". - Ужгород, 1990 рік. - №18. - С.7.
10. Там же.
11. Там же.
12. Іван Франко у спогадах сучасників. - Львів, 1956. - С.218.
13. Качій Юрій. Іван Франко на Закарпатті. // Архіви України. - 1967. - № 1. - С.38.
14. Газета "XXI вік". - Ужгород, 1990 рік. - №18. - С.7.
15. Качій Юрій. Іван Франко на Закарпатті. // Архіви України. - С.38.
16. Лісовий Павло. Через Бескиди. - С.8.
17. Іван Франко у спогадах сучасників. - С.403.
18. Іван Франко в воспоминаннях сучасників. - М., 1966. - С.278-279.
19. Франко Тарас. Про батька. - С.138.
20. Главачек Франтішек. Спогади про мої взаємини з Іваном Франком // Дукля, 1956. - №3; Його ж: Мій учитель і друг // Жовтень, 1956. - №9; Його ж: Моя подорож по Закарпатській Україні в 1896 році // Дукля, 1957. - № 4; Його ж: Мої зустрічі і співпраця з Володимиром Гнатюком // Наук. збірник. Музей української культури у Свиднику. - Пряшів, 1967. - №3.
21. Кремпа Іван. фольклористична діяльність Івана Франка // Дукля, 1956. - №3.
22. Панькевич Іван. Іван Франко і Закарпатська Україна // Дукля, 1957. - №3.

* "Чого немає в документах, того немає в природі" (лат.). - Так високо цінували древні значення історичних документів у реконструкції минулого. На жаль, в наш час цей афоризм призабуто (О.М.)

RESÜME

"QUOD NON EST IN AKTUS, NON EST IN MUNDO"(Gedanken anlässlich der Version über „mehrmaligen Aufenthalt" von Iwan Franko in Transkarpatien)

O. Masurok

In diesem Artikel werden zum ersten Mal in der ukrainischen Historiographie ausschließlich nur auf Grund der Dokumenten zahlreiche Erdichtungen über sogenannten Aufenthalt von Iwan Franko in Transkarpatien überzeugend dementiert.

МАЛОВІДОМА РЕЦЕНЗІЯ УГОРСЬКОГО ІСТОРИКА

Мазурок О.С., Мандрик І.О.

Уже віддавна історія України, історія її наукових установ та організацій, суспільної думки привертала до себе увагу зарубіжних вчених. Особливий інтерес до цієї проблематики проявився наприкінці XIX - на початку XX ст. Праці такого типу появлялися не тільки окремими виданнями, але й на

сторінках галузевої періодики. В цьому плані, на нашу думку, заслуговує уваги історичний журнал Угорської Академії наук "Századok" ("Століття"), який почав виходити в Будапешті ще в 1867 році. Так, наприклад, у 90-х роках минулого століття там опублікував серію своїх статей закарпатський істо-

ібокою пова-
: була. Бо це -
енша неправ-
ту - неповага
го себе.

товано дове-
цього тільки

рик, етнограф і перекладач творів І.Франка на угор-
ську мову, член НТШ, щирий прихильник і по-
мічник Володимира Гнатюка Юрій Жаткович (1855
- 1920), а саме: "Історія заселення Мараморощини",
"Історія історіографії угорських русинів", " Історія
руської церкви в Марамороші" та багато інших.

На сторінках названого часопису друкувалися й
матеріали з історії Наукового товариства ім.
Т.Шевченка. Маємо на увазі ось що. У 1901 р. в
журналі " Századok" появилася рецензія на третій
том "Жерел до історії України-Руси" Михайла Гру-
шевського, виданий накладом НТШ. Вона належить
перу історика, літературознавця та публіциста Гейзи
Петрашевича, про якого український читач практич-
но нічого не чув. І хоч рецензія невелика - трохи
більше трьох сторінок, вона, переконані, становить
інтерес для тих, хто вивчає історію НТШ, творчість
Михайла Грушевського. Перш за все автор рецензії
торкається проблеми ролі НТШ в національному
відродженні українців, в розвитку української науки
та культури. Там же Петрашевич порушує проблему
української мови на терені всіх українських земель,
які знаходилися, в силу історичних обставин, під
владю різних держав, аналізує документальну пуб-
лікацію Михайла Грушевського як голови НТШ,
високо оцінивши науковий доробок вченого в справі
вивчення історії України.

Наукова і громадська діяльність Михайла Гру-
шевського вже в той період, коли він жив і працю-
вав у Львові (1894-1914), займаючи посаду професо-
ра історії України (офіційно кафедра називалася:
всесвітньої історії з особливою увагою до Східної
Європи), очолюючи Наукове товариство ім.
Т.Шевченка, редагуючи "Літературно-науковий віс-
ник", була широко відома не тільки в Наддніпрянсь-
кій Україні та Галичині, але й на Буковині та Закар-
патті, в інших провінціях Австро-Угорщини. Так,
наприклад, листи Юрія Жатковича до Володимира
Гнатюка, свідчать про те, що Жаткович був знайо-
мий з багатьма працями Грушевського, листувався з
ним, мав намір написати рецензію на перші томи
його "Історії України-Руси". Саме Михайло Грушев-
ський передав у 1902 році через Юрія Жатковича
кошти (200 корон), зібрані в Росії з нагоди 100-річчя
від дня народження Юрія Венеліна для його 84-
річного брата Івана Гуци-Венеліна, який в неймові-
рних злиднях доживав свій вік у рідному селі Тиба-
ва на Закарпатті. (Докладніше про це див: Мазурок
О.С. Листи Ю.Ю. Жатковича до В.М.Гнатюка як
джерело вивчення культурних зв'язків Закарпаття з
іншими українськими землями та Росією в другій
половині XIX - на початку XX ст. (САРПАТИКА -
КАРПАТИКА. Вип. 3. Ужгород, 1995. - с.123-159).
В свою чергу Михайло Грушевський читав працю
Юрія Жатковича "Історія історіографії угорських

русинів" (Див. Михайло Грушевський. Історія
України-Руси. - К., 1992. - Т.2. - с. 581). Є підстави
вважати, що саме Юрій Жаткович познайомив Гейзу
Петрашевича з науковими працями Михайла Гру-
шевського.

Для того, щоб краще зрозуміти позицію рецен-
зента в оцінці діяльності НТШ та Михайла Грушев-
ського, скажемо тут кілька слів про нього самого.
Народився Гейза Петрашевич 29 січня 1871 року в с.
Гастівці Земплінського комітату (тепер територія
Словаччини) в сім'ї греко-католицького священника.
Середню освіту здобув у Пряшівській семінарії, а
вищу юридичну в Будапештському університеті. З
1898 року працює юристом в комітаті Пешт. Літера-
турну діяльність Петрашевич почав у 1894 році в
"Університетській газеті" ("Egyetemi Lapok"), в якій
писав передовиці, нариси, огляди та рецензії. У ці
роки був одним з лідерів студентської молоді. У
1896 році став членом редакції офіційної газети
"Угорська держава" ("Magyar Allam"), де публікував
власні переклади російських письменників.

З 1899 року Петрашевич працює в газеті
"Конституція" ("Alkotmány"), у якій веде відділ еко-
номіки. З 1904 року стає відповідальним редактором
"Нової газети" ("Uj Lap"). Його перу належить ряд
солідних наукових досліджень, присвячених пере-
важно єврейській тематиці, а саме: "Угорщина і єв-
рейство" (1899), "Шекспір і єврейство" (1899),
"Єврейські землевласники та орендарі в Угорщині"
(1904) та ін. В цих працях Петрашевич в цілому не-
гативно оцінює роль євреїв в історії Угорщини.
Крім того, він автор праць "Дворянські об'єднання"
(1896), "Російська література та її переклади"
(1899), "Хазари" (1900), "Ян Гуттенберг" та ін. На
жаль, після 1905 року відомості про Гейзу Петраше-
вича зникають. Ми не могли знайти в Будапешті
ніяких даних про подальшу долю автора рецензії,
яку публікуємо.

У цій рецензії Петрашевич, як кажуть, одним
пострілом вбиває двох зайців. По-перше, аналізує
документальну публікацію Михайла Грушевського,
високо оцінивши науковий доробок вченого в справі
розробки історії України, і, по-друге, розглядаючи
діяльність НТШ, розмірковує з приводу мовного
питання в Україні і в Росії. Неважко помітити, що в
питанні про мови Петрашевич дотримується проро-
сійської орієнтації, що було властиво багатьом ру-
сином того часу.

Пропонована читачам рецензія Петрашевича на
працю Михайла Грушевського була вміщена в жур-
налі "Szazadok", Будапешт, 1901.-Т.-XXXV.- с.747-
750. З тих пір рецензія ніде не передруковувалася.

Переклад з угорської, вступна стаття та приміт-
ки - наші.

Мій учитель і
№ 4; Його ж:
іску.- Пряпів,

оричних доку-

auf Grund der
n überzeugend

му плані, на
чний журнал
("Століття"),
в 1867 році.
і століття там
атський істо-

ПУБЛІКАЦІЯ

Жерела до історії України-Руси. Видає археографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка. Описи королівщин в Руських землях XVI віку. Люстрації земель Холмської, Белзької і Львівської. Львів, 1900. Т. III. 585 с. Виданий під редакцією Михайла Грушевського.

Члени мало-руського літературного Товариства імені Тараса Шевченка у Львові зобов'язалися зібрати і видати всі українські, галицькі, буковинські, ладомирські та литовські пам'ятки мало-русів (рутенів). Вони вирішили зібрати всі необхідні дані, щоб довести не тільки свою власну самобутність, національну незалежність, але й задокументувати незалежний розвиток своєї літературної мови від великоруської. У зв'язку з цим вони велику увагу звертають на ту епоху, коли почалося польське панування, поскільки час політичного відокремлення від Росії їм здається сприятливим відправним пунктом для сецесії, тобто для доведення своєї повної незалежності.

Значним досягненням діяльності Товариства імені Шевченка є нещодавно опублікований третій том його видань, в якому видатний історик Михайло Грушевський знайомить читача з описом королівських помість в Україні-Руси в XVI ст. Цей том вклучає в себе дослідження становища Холмських, Белзьких та Львівських земель в 1564-1565 рр.

Проте перш ніж коротко ознайомитися із цим томом Грушевського, не буде зайвим, якщо хоч трохи оглянемося назад в питанні про виникнення сецесійної літературної мови у Товаристві імені Шевченка, вияснимо причини цього, її розвиток і сучасний стан.

Спочатку руська мова і література розвивалася в єдиному руслі. Найдавніші пам'ятки цієї мови - "Русская правда" XI ст., "Літопис Нестора" XII ст.; "Похід Ігоря проти половців", "Галицьке Євангеліє" [1], - всі доводять розвиток єдиної мови. У XIII ст. з'явилася Галицько-Волинська хроніка [2] і пісні Перемишльського співака Мигуша [3], руський переклад Біблії Франциска Скорини [4] та інші менш значні твори.

До цих пір мова була єдина, але потім в народних масах почала підніматися певна сецесійна течія. Почала швидко розвиватись народна пісенна творчість: в цей час були створені перлини руських народних пісень, думи, гагілки, колядки, в яких народ не підпорядковував свій діалект під загальні літературні і граматичні норми, а в своїх піснях йшов за власними діалектами. Так, українські малороси, литовські білоруси, московські великороси культивували один і той же твір у власному діалекті. Але тоді різниця між ними була така, якби у нас одну й ту ж пісню співала б гечейська, палочська, сейкельська чи сегедська людина [5], - кожен на свій лад і смак. Про літературну самосвідомість або про літературну відокремленість тоді й мови не було в народних масах, як і сьогодні народ не знає, основу чого він заклав.

Цю різницю народних діалектів у літературній руській мові не використали ні білоруси, ні малороси, ні великороси, а тому їх література розвивалася на єдиній старій основі, тобто переросла у звичайну російську літературну мову. В Україні, а особливо в Галичині, справа пішла інакше, ця частина Росії з 1343 року потрапила під польську владу Казимира Великого [6] і перші відчутні наслідки цього панування проявилися вже в XV ст. і остаточно були закріплені унією 1569 року з католицькою церквою.

Після остаточного укладення унії польська панівна верхівка намагалася повністю відокремити як етнічно і культурно, так і мовно, підлеглих їх імперії руських від інших руських. Відразу після повного утвердження унії почалися великі російсько-польські суперечки, які велися про et contra щодо єдиної мови і походження руського народу. До цього часу відноситься і полемічна праця Криштофа Бронського "Адокрисис" [7], написана при підтримці князя Василя Острозького [8] на захист руських. В цей час також сильно агітував за руські інтереси в Київському університеті Петро Могила [9].

Поляки і полонофіли повністю замовчували той факт, що Львівський літопис 1649 року [10] написаний звичайною руською мовою. Але придушений рух ожив у 1798 році з виступом Івана Котляревського [11]. Ця талановита і шанована людина з українського діалекту утворила нову сецесійну руську літературну мову. Проте вона й близько не нагадує ту мову, якою користується сучасне Товариство імені Шевченка. Мовою Котляревського пишуть в Галичині й сьогодні, є періодичні видання, щотижневі і щоденні газети, і це дійсно не інша мова, як та, якою насправді розмовляють галицькі і угорські малороси, мова, якою угорський уряд видав для руського народу народну газету "Неділя" [12]. Мова Товариства імені Шевченка - мова Тараса Шевченка, який своїми підбурюючими віршами призвів до бунтарства українських козаків, а також повністю змінив форму мови Котляревського.

Чому з Росії витіснили людей нової руської літератури, чому перемістили центр їх діяльності до Галичини і чому їм завжди покровительствував австрійський уряд, - аналізувати все це не входить в наше завдання хоча б тому, що нам не вдалося б уникнути дуже делікатних політичних моментів. Досить сказати, що як у Котляревського, так і у Шевченка знайшлося багато послідовників, які активно боролися і борються як між собою, так і з ортодоксальною течією в середовищі письменників, які признають обидва мовні відтінки лише простими діалектами, виступають за відновлення доступної руської літературної мови. Обидві

мені Шевченка.
лівської. Львів,

язалися зібрати
(рутенів). Вони
гальну незалеж-
кої. У зв'язку з
час політичного
доведення своєї

ний третій том
ролівських по-
тх, Белзьких та

кщо хоч трохи
Шевченка, вия-

ки цієї мови -
«Евангеліє» [1], -
ні Перемишль-
чні твори.

ійна течія. По-
тх народних пі-
атурні і грама-
вські білоруси,
між ними була
а людина [5], -
ть тоді й мови

ні малороси, ні
айну російську
з 1343 року по-
ня проявилися

реміти як етні-
повного утвер-
ої мови і похо-
го "Адокрисис"
ж сильно агіту-

[10] написаний
ського [11]. Ця
ературну мову.
вченка. Мовою
ети, і це дійсно
угорський уряд
- мова Гараса
а також повніс-

ьності до Гали-
ць в наше за-
Досить сказати,
илися і боряться
идва мовні від-
ї мови. Обидві

партії намагаються довести свою правоту особливо на основі історичних та лінгвістичних досліджень. Найновішим в цьому плані є Львівське Товариство імені Шевченка, яке з 1873 року, тобто з часу свого існування, може похвалитися вагомими науковими результатами в справі публікації історико-літературних джерел, чим зробило велику послугу історичній науці.

Зараз його авторитет і вплив починає дещо зменшуватися, останні політичні і національні перетворення все більше переконують багатьох членів Товариства у тому, що все-таки їх мова розвивалася не в правильному напрямку і дійти згоди щодо цієї мови ні в граматиці, ні в синтаксисі, ні в орфографії, ані в морфології абсолютно неможливо, а тому не існує іншого шляху, як повернутися якщо й не до мови Ломоносова, то хоча б до мови Котляревського.

Після цього можемо перейти до короткого обговорення тому Михайла Грушевського. Праця, як ми уже згадували, являє собою опис українських руських земель, тобто дає історію населених пунктів Холмських, Белзьких і Львівських земель на 1564-1565 роки. Перший і другий томи великої праці з'явилися ще в 1890 році і містять у собі опис Люблінських і Ратенських земель Подільського князівства [13]. Третій том, класифікуючи землі по королівщинах мовою оригіналу, тобто польською мовою, описує сотні руських населених пунктів разом з їх населенням, причому читач має змогу познайомитися не лише з тогочасними економічними і суспільними відносинами, але й знайде у ньому багато тисяч різноманітних руських прізвищ. Надзвичайно трудоміська праця Грушевського містить ґрунтовне дослідження про Сянокський район, його загальні господарські і соціальні відносини в середині XVI ст. [14]. Велика заслуга автора полягає і в тому, що в примітках він виправляє помилки, які часто зустрічаються в описах польських авторів.

Хоча книга й написана мовою, якою не можна насолоджуватися, все ж історична наука може багато почерпнути з неї корисного і ми з інтересом чекаємо наступний том, який представить люстрації 1570 р. [15]

Петрашевич Гейза

ЛІТЕРАТУРА

1. Є два твори під такою назвою, а саме: Галицьке Євангеліє 1144р., - тетраєвангеліє, переписане з південно-слов'янського оригіналу в Галичі. Це - найстаріший збережений текст із західноукраїнських земель, з відтворенням деяких особливостей місцевої мови; і Галицьке Євангеліє 1266-1301 рр., текст якого переписаний пресвітером Георгієм з болгарського оригіналу в Галичі, з деякими особливостями місцевої мови.

2. Галицько-волинський літопис охоплює період з 1201 по 1292 рр. В його основі - Галицько-волинський князівський звід 1246 р., складений у м.Холмі при князі Данилі Романовичу на основі зводу кінця XII ст., висхідним матеріалом якого були Повість временних літ, Київський літопис 1238 р. та місцеві джерела 1238-1246 рр. Звід 1246 року перероблявся і доповнювався у м.Володимирі-Волинському при князі Василькові Романовичу та Мстиславі Давидовичу (звід 1290 р.).

3. Митуса (Дмитро) - співець при дворі Перемишльського владика, що згадується в Галицько-Волинському літописі під 1241 р. Про нього склав поему М.Костомаров "Співець Митуса".

4. Скорина Георгій (Франциск), (бл. 1490 - не пізніше 1551 р.) - білоруський першодрукар, просвітитель.

5. Етнічні групи угорців: палочська (половецька) в сучасній Північній Угорщині; сейкельська - угорці Трансильванії (суч. Румунія); сегедська - район Південної Угорщини і т.д.

6. Польський король Казимир Великий (1310-1370) під час походів 1340-1352 рр. захопив Галицьку Русь, частину Волині і Поділля.

7. Бронський (Броневський) Кристофор (Христофор Філалет) - автор антиуніатського полемічного твору "Апокрисис", виданого польською (1597) і староруською мовами.

8. Острозький князь Василь (Костянтин/Костянтинович) 1526 - 1608). - український православний магнат, київський воєвода, культурний діяч, активний противник католицизму та унії. При його сприянні в Острозі засновано відомий культурно-освітній центр, видавництво, науково-перекладницький гурток, здійснено перше повне видання біблійних книг церковно-слов'янською мовою.

9. Могила Петро Симеонович (1596-1647) - церковний і освітній діяч України першої половини XVII ст., митрополит Київський і Галицький (з 1632 р.), засновник Київської академії. Г.Петрашевич помилково називає цей навчальний заклад Київським університетом.

10. Львівський літопис (названий так Денисом Зубрицьким за місце знайдення) - охоплює період з 1498 до 1649 рр. автор Твору - Михайло Гунашевський, вихідець з дрібної української шляхти, вчився у Меджибожі, жив у Києві, був ченцем Межигорського монастиря.

11. Котляревський І.П. (1769-1838) - зачинатель нової української літератури. У 1798 р. в Петербурзі вийшли друком три частини його поеми "Енеїда". Це - перший великий твір нової української літератури, в основу якої лягла народна мова.

12. "Неділя" - журнал для угорських русинів. Видавався у 1898-1918 рр. в Будапешті Міністерством сільського господарства Угорщини. Редактор - Михайло Врабель.

13. Автор рецензії допустив неточність. Опис Люблінських і Ратенських земель Холмської землі був виданий в 1890 р. Київською археографічною комісією. (Див. Архів Юго-Западной России. - Т. I-II. Ч. VII). Праця ж Грушевського

"Жерела до історії України - Руси". Т.І-ІІ видана у Львові в 1895 і 1897 рр. У ній - люстрації Галицьких, Перемишльських та ін. земель.

14.Мається на увазі "Передмова" Грушевського до третього тому "Жерел" - "Економічний стан селян в Сяноцькім старостві в середині XVI в. на основі описей королівщин" - С. 1-27.

15.Наступний, четвертий том "Жерел" вийшов у Львові в 1903 р. Там - люстрація королівщин в Руських землях корони з 1570 р.

SUMMARY

Poorly known review of Hungarian historiciian

O.Mazurok., I.Mandryk.

The review of Hungarian historian Geizu Petrusevich for the 3-d volume of "The sources to the history of Ukraina - Rus" of M.Hrushevsky is analysed. It is pointed that the author touches an important problem of the Ukrainian language on the territory of all Ukrainian lands, analysed documental publications of Ukrainian scientists as the Head of NTS, highly appreciates his scientific works in the study of the history of Ukraine.

РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КУЛЬТУРНОМУ ВІДРОДЖЕННІ ЗАКАРПАТТЯ (20-30-ті рр. ХХ-го століття)

Баяновська М.Р.

20-30-ті роки ХХ-го століття для українців Закарпаття ознаменували період національного та культурного відродження. Хоч соціально-політичні умови й не надто сприяли відродженню, проте зупинити його не змогли. Життя молоді, особливо в міжвоєнні роки, можна б назвати бурхливим, беручи до уваги і стихію, і різнобій, і скомпроментовану національну ворожнечу. Судимо бодай з того: чехи, словаки, мадяри, німці, жиди та поляки створювали свої національні осередки. Окрім того, молодіжні об'єднання виникали на політичних та релігійних засадах. Політичні партії, щоб мати прихильність з боку молодих виборців, створювали різноманітні здебільшого спортивні гуртки. Так, аграрна партія організувала сільські кінні "їзди", соціал-демократична - гімнастичні товариства ДТЄ (Робітничі Тіловиховні Єднання), народна соціалістична партія підтримувала чеський "Сокіл", чехословацька християнська партія та автономна землеробська партія створювали гуртки під назвою "Орел", а жидівська сіоністська партія згуртовувала своїх членів у "Хакоах" та "Маккабі".

Шкільна молодь залучалася до "неполітичних", самодіяльних дитячих і молодіжних організацій, клубів, товариств, секцій. Вирізнялися юнацькі об'єднання національною приналежністю та ідейною орієнтацією. У такий спосіб утворилися Пласт та Січ проруського напрямку, чеська скаутська організація "Юнак", "Русский Скаут" російського спрямування, мадярський "Черкес", пожежно-спортивна організація "Луг", спортивний клуб "Русь", скаутська організація жидівської молоді "Кадіма Гашомер".

На підставі аналізу чисельних історико-педагогічних джерел доходимо висновку, що всі вищезгадані дитячі і молодіжні організації тією чи іншою мірою впливали на процес національно-

культурного відродження Закарпаття. Наприклад, "Русский Скаут", заснований весною 1929 р., у культурному житті закарпатців відстоював російську ідею. Яскравим свідченням того є такі культурні заходи, організовані "Русским Скаутом", як проведення "Дней русской культуры", виступи мукачівських та ужгородських скаутів по радіо, особливо балалаечного оркестру ужгородських скаутів, поява скаутського журналу "Русский Скаут" у 1935 році.

Викликає занепокоєння, що в багатьох джерелах присвячених ролі юнацьких та молодіжних організацій у культуротворчих процесах на Закарпатті періоду панування Чехословацької Республіки деякі дослідники доволі однобічно висвітлюють діяльність цих об'єднань. У наслідок таких підходів не обгрунтовано звужуються їх виховні функції. Так, зокрема формується думка, що Пласт та Орли - виключно спортивні організації. У цьому контексті дозволимо собі наголосити, що спортивно-оздоровча робота є тільки одним із напрямів діяльності Пласту та Орлів, а їх виховна мета і завдання значно ширші.

Пласт на Закарпатті можна по праву вважати найвагомішим провідником і утверджувачем української національної ідеї серед дітей та юнацтва. За словами В.Кубійовича, "...український рух, спираючись на живий зв'язок з народом... (учительство, студенти), в протигагу до старої інтелігенції й угрофільського священства, здобував помітні успіхи. Діяльність товариства "Просвіти", "Учительської громади", національного театру, хору в Ужгороді, Пласту і зокрема, українське шкільництво та вплив української преси спричинилися до перемоги українського національного руху на Закарпатті"[1].

Різні форми пластової творчості благотворно впливали на формування світогляду, патріотичних